

Key words: professional orientation, self-diagnostics, professional self-determination, information, self-actualization, professional consultation.

Савенко О. П. – старший викладач кафедри загальноосвітніх та фундаментальних дисциплін Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, email: olena@hotbox.ru, тел..050-622-97-97

Savenko O. P.- senior lecturer of the Chair of General and Fundamental Studies of the East-Ukrainian Volodymyr Dahl National University, email: olena@hotbox.ru

Рецензент - кандидат педагогічних наук, доцент Краснопольский В.Е.

УДК 37.013.43

СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В КОНТЕКСТІ АКСІОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ

І. О. Сафонова

У статті подається нове осмислення компетентнісного підходу в сучасній освіті, проведений аналіз існуючих точок зору науковців на предмет дослідження сутнісних і структурних компонентів міжкультурної компетентності, а також визначені складові міжкультурної компетентності в стратах аксіологічного підходу.

***Ключові слова:** компетентнісний підхід, міжкультурна компетентність, цінність.*

Сучасний “світ без кордонів” – це світ реальних можливостей і нових перспектив для студентської молоді різних країн, але за умов перегляду сталих освітніх пріоритетів і концепцій. Освіта, націлена на формування в студентів міжкультурних компетенцій, пов'язаних із творчою діяльністю в стратах культури і цінностей, сприятиме відродженню духовно-моральних основ людства. Розглянуті в контексті ідей, що розроблені представниками аксіологічного напрямку вивчення

культури (А. Швейцер, А. Печчеї, В. Тугаринов, А. Здравомислов, А. Маслоу та ін), міжкультурні компетенції повинні трактуватися як такі, що відповідають за освоєння студентами загальнолюдських цінностей, оскільки “аксіологічний підхід до культури припускає бачення в ній процесу й результату здійснення цінностей в справах і відносинах людей” [3, с.153].

У державних освітніх стандартах нового покоління, зокрема в програмі “Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки”, зазначено, що одними із пріоритетних напрямків державної освітньої політики мають стати:[10,с.10]

➤ оновлення цілей і змісту освіти на основі *компетентнісного підходу* та особистісної орієнтації, урахування світового досвіду та принципів сталого розвитку; перехід від процесної до результатної, компетентнісної парадигми освіти;

➤ побудова ефективної системи національного виховання на *засадах загальнолюдських, полікультурних, громадянських цінностей*, забезпечення фізичного, морально-духовного, культурного розвитку дитини, формування соціально зрілої творчої особистості, *громадянина України і світу*, підготовка молоді до свідомого вибору сфери життєдіяльності.

Компетентнісний підхід в освіті є загальною “територією” дослідження вітчизняних і закордонних науковців: В. Байденка, І. Беха, Н. Бібік, М. Євтуха, І. Зимньої, В. Лугового, О. Овчарук, О. Пометун, Дж. Равена, О. Садохіна, А. Хуторського та ін. Цей феномен не є новим явищем в педагогіці, оскільки орієнтація на освоєння вмінь і навичок була провідною з 60-х років минулого століття, але сьогодні ідеї компетентності набули нового «звучання» в контексті глобальних змін у суспільстві. Різні аспекти міжкультурної компетентності знайшли висвітлення в працях Г. Дегтярьової, О. Зеліковської, О. Леонтович, І. Плужнік, І. Переходько, О. Садохіна, О. Фролової, Н. Янкіної та ін., але аксіологічний ресурс міжкультурної компетентності не є досить дослідженим в науці.

Мета статті полягає в новому осмисленні компетентнісного підходу в освіті, аналізі існуючих точок зору науковців на предмет дослідження сутнісних і структурних компонентів міжкультурної компетентності, а також визначенні складових міжкультурної компетентності в контексті аксіологічного підходу.

Компетентнісний підхід сьогодні спрямований з процесу набуття й накопичення знань, умінь і навичок на кінцевий результат, на “вихід” (“output”).

В. Луговий правомірно акцентує увагу на ролі компетентності при організації навчального процесу та проектуванні освітніх програм вищій школі. За його словами, принцип опори на результат навчання створює умови для орієнтації освітніх програм безпосередньо на особистість [7, с. 13-26]. Ми вважаємо, що в більшій мірі ідея компетентності пов’язана не стільки із результатом як кінцевою ланкою досягнення мети, скільки із його якістю. Компетентний фахівець відрізняється здатністю серед безлічі існуючих рішень обирати виважені, оптимальні; аргументовано спростовувати помилкові рішення; йому притаманне критичне, гнучке мислення, широта світогляду.

При компетентнісному підході знання перестають бути “символічним капіталом” (Ельконін), оскільки компетентність визначається мірою включеності людини в актуальну діяльність. Іншими словами, компетентнісний підхід вимагає відповіді на питання: в яких видах діяльності студенти університету можуть досягти професіоналізму, компетентності. І. Бех робить наголос на досвідченості, а не на обізнаності, поінформованості людини у певній галузі [1, с. 26]. С. Клепко обґрунтовує думку про те, що компетентність має глибоко темпоральний характер, але в той же час пов’язує її з формулою “використання часу”. “Коли ми говоримо, що хтось компетентний у чомусь, то цим визнається, що ця особа здатна впродовж оптимального для суспільства часу вирішити певне питання чи виробити певний продукт” [5, с. 154]. Французький філософ Л. Сев висуває гіпотезу про те, що “законом розвитку кожної особистості є закон відповідності між рівнем її здібностей і структурою використання часу” [14, с. 503]. Таким чином, компетентність має свою ціну – певний час, який знадобиться для її здобуття.

Із всього різноманіття компетентностей ми виділяємо *міжкультурну компетентність*. Але розглядати її ми будемо в ракурсі аксіологічного підходу, оскільки саме цей підхід визначений нами методологічною основою, детермінуючим підґрунтям процесу формування міжкультурної компетентності в іноземних студентів університету, що є в межах теми нашого дисертаційного дослідження.

Термін “міжкультурна компетентність” увійшов до наукового дискурсу на початку 70-х років минулого століття, коли відбувалося становлення міжкультурної комунікації. У науковій літературі також існують поняття «інтеркультурна компетенція», «мультикультурна компетенція» й «полікультурна компетенція». Префікс *полі-* тлумачиться у словниках іноземних слів О. Мельничука, О. Сліпушко як “численний”, “багато”; префікс *мульти* - також пояснюється як множинність предметів або багаторазовість якихось дій, функцій. “Інтеркультурну компетенцію” науковець KimY осмислює як здатність взаємодіяти, спілкуватися в міжкультурному контексті [19, с. 259–275]. Дефініція “міжкультурний” означає взаємодію, взаємопроникнення, взаємозалежність, взаємовплив, співробітництво (M. Вуган, M. Rey) [цит. за: 16, с. 78]. Ми вважаємо, що термін “міжкультурний” найточніше визначає сутність зазначеного феномену, оскільки для нас є важливим аспект *взаємо-*, під чим ми розуміємо діалог культур і цінностей, ніж кількісна наявність культур

Цікавою є думка дослідниці О. Фролової, яка говорить про те, що термін “міжкультурний” виник в рамках міжкультурної педагогіки (*педагогіки миру*), що базується на традиційних гуманістичних принципах. Завданням педагогіки миру є “виховання миролюбивої особистості, яка мислить глобально і є вільною від ідеологічних, расових та інших стереотипів, володіє “інтеркультурною лояльністю” і усвідомлює свою особисту відповідальність за збереження миру на землі” [16, с. 44].

Міжкультурна компетентність у західній науці розглядається у двох аспектах: [13, с. 133]

➤ як здатність сформувати в собі іншу культурну ідентичність, що передбачає знання цінностей, норм, стандартів поведінки іншої культури;

➤ як здатність досягти успіху в процесі міжкультурної комунікації.

Формуванню міжкультурної компетентності у студентів університету присвячена значна кількість праць науковців. Фундаментальним дослідженням є праця російського вченого – доктора культурології О. Садохіна, в якій досить широко і ґрунтовно висвітлюється культурологічний аспект проблеми. Міжкультурна компетентність в розумінні вченого являє собою сукупність соціокультурних та лінгвістичних знань, комунікативних умінь і

навичок, за допомогою яких особистість здатна правильно оцінювати специфіку та умови взаємодії, знаходити адекватні моделі поведінки та досягати взаєморозуміння, злагоди, ефективності спільної діяльності [там само, с. 134].

Міжкультурну компетентність Садохін структурно поділяє на три групи знань: *афективні, когнітивні та комунікативні*. *Афективні* знання становлять емоційно-ціннісну основу ефективної міжкультурної взаємодії, її психологічний базис та включають емпатію й толерантність. *Когнітивні* знання виступають базою для адекватного сприйняття, взаєморозуміння, основою корекції власної поведінки в процесі міжкультурної взаємодії. *Комунікативні* (процесуальні) – спрямовані на забезпечення ефективності міжкультурної комунікації. Вони являють собою поведінкові стратегії: спонукання до мовних дій, пошук спільних культурних елементів, готовність до розуміння й виявлення сигналів непорозуміння, використання досвіду колишніх контактів, а також стратегії, спрямовані на поповнення знань про культурну своєрідність партнера [там само, с. 134]. Як головний атрибут міжкультурної комунікації, МКК вимагає від кожного учасника розуміння того, “*що, коли, кому і як говорити або робити*” [там само, с. 135]. Таким чином, автор відводить міжкультурній компетентності роль однієї з форм соціокультурної адаптації до певного міжкультурного контексту діяльності і спілкування.

Міжкультурна компетентність, за О. Леонтович, є цілісним “конгломератом” трьохскладових: *мовної, комунікативної та культурної* [6, с.50]. Вона не є простою сумою засвоєних знань, які особистість використовує в міжкультурній комунікації, а передбачає наявність вмінь, які дозволяють адекватно сприйняти комунікативну ситуацію, співвіднести інтенції з вибором невербальних і вербальних засобів, втілити в життя комунікативний намір і верифікувати результати комунікативного акту за допомогою зворотного зв'язку [там само, с. 50]. Дослідниця уточнює, що *мовна компетенція* виходить за рамки оволодіння лише граматичними правилами, а “припускає розширення концептосфери особистості й модифікацію її картини світу на основі міжкультурного досвіду” [там само, с.52]. Компетентнісні знання мови включають: 1) правильний і адекватний вибір мовних засобів; вірне співвіднесення знака з об'єктами позамовної дійсності у процесі комунікації – референцію; здатність

повторити отриманий досвід в нових комунікативних ситуаціях [там само]. Отже, мовні знання є інструментом пізнання іншої культури, умовою міжкультурної комунікації, оскільки забезпечують адекватне сприйняття й розуміння культурних цінностей іншої країни. Виразність і точність мови, використання крилатих виразів, приказок, прислів'їв забезпечать студентів більш високий рівень компетентності. До складу *комунікативної компетенції* вчена відносить: вміння інтерпретувати специфічні для нової культури сигнали готовності комунікантів вступити в міжкультурну комунікацію, доречно висловлювати власну думку й розуміти думку свого співрозмовника, переводити розмову в потрібну колію; адекватний вибір комунікативної дистанції, теми бесіди, дискурсу, вербальних і невербальних засобів, мовних стратегій; емпатію, гнучкість у виборі і переключенні тем, готовність до коректування власної комунікативної поведінки. Але головною складовою міжкультурної компетентності дослідниця вважає *культурну компетенцію*, яка припускає “розуміння пресупозицій, фонових знань, ціннісних установок, психологічної та соціальної ідентичності, характерних для даної культури” [там само, с. 53-54]. Таким чином, у сукупності всі зазначені види знань формують здатність розуміти партнера, дозволяють досягти взаєморозуміння в міжкультурній комунікації, робити її ефективною та успішною.

І. Плужнік вивчала міжкультурну комунікативну компетенцію студентів гуманітарного профілю та запропонувала таке визначення цього феномену: “міжкультурна компетентність – здатність взаємодіяти з людьми інших культур на основі врахування їхніх цінностей, норм, уявлень та вибирати комунікативно доцільні способи невербальної і вербальної поведінки” [12, с. 51]. Вчена включає до складу МКК такі компоненти: *мотиваційний* – потреба й готовність до здійснення комунікації з представниками інших культур; *когнітивно-операційний* – вміння застосовувати різні варіанти комунікативних стратегій і тактик; *емоційно-чуттєвий* – здатність регулювати власні емоції й створювати позитивний фон спілкування; *поведінковий* – толерантна поведінка, уникнення нетерпимості, ворожості, ксенофобії, негативних стереотипів, етнокультурна чуйність (сензитивність).

Особливий інтерес для нас представляють наукові дослідження вчених педагогічної школи Оренбурга: доктора педагогічних наук

Н. Янкіної та кандидата педагогічних наук І. Переходько, які розглядають міжкультурну компетентність з аксіологічних позицій, що дозволяє їм представляти простір університетської освіти як ціннісно-детермінований, креативно-діяльнісний і особистісно-орієнтований процес, спрямований безпосередньо на формування міжкультурної компетентності студента.

Міжкультурна компетентність в інтерпретації Н. Янкіної є інтегративною особистісною властивістю, яка характеризується синтезом *спеціальних знань* (лінгвістичних, країнознавчих, соціокультурних, психологічних), *умінь* (вербальних, невербальних та паравербальних); соціально-ціннісної поведінки згідно іншомовним нормам і цінностям; володіння механізмами імітації, ідентифікації, стереотипізації, генералізації та *ціннісних орієнтацій* на іншомовну культуру [17, с. 161]. *Лінгвістичні знання* передбачають такий рівень оволодіння іноземною мовою, який дозволить розуміти й створювати висловлювання згідно фонетичним, лексичним і граматичним нормам, прийнятим у вивчаємій мові. *Країнознавчі знання* містять загальні відомості про географію, природу, державний устрій, організації побуту й дозвілля, свята, знаменні дати, про реалії культури – музику, живопис, літературу вивчаємої країни. *Соціокультурні* – дають уявлення про стиль, рівень життя, національно-культурні традиції. *Психологічні* – визначають рівень обізнаності про національно-психологічні особливості представників іншої культури. *Вербальні* комунікативні вміння дослідниця пов'язує з використанням форм мовного спілкування, *невербальні* – з адекватним вживанням жестів, міміки та ін., *паравербальні* вміння – з доцільним використанням в ситуаціях спілкування тональних і тембрових особливостей мови. До структури *соціально-ціннісної поведінки* вчена включає вміння правильно обирати стратегію поведінки згідно з нормами іншої культури. Визначаючи третю компоненту міжкультурної компетентності – *ціннісні орієнтації* – дослідниця акцентує увагу на суб'єктній позиції особистості при ціннісному освоєнні дійсності [там само, с. 163].

І. Переходько визначає “міжкультурну компетентність” як “інтегративну властивість особистості, що характеризується сукупністю спеціальних знань, міжкультурних умінь і системою ціннісних орієнтацій, необхідних для вирішення професійних задач в умовах міжкультурної взаємодії в стилі співробітництва і

толерантності» [11, с. 81]. Вчена виділяє три компоненти міжкультурної компетентності: *гносеологічний, праксеологічний і аксіологічний*. *Гносеологічний* – представлений системою спеціальних знань, що охоплює знання про подібності та розходження між культурами, ціннісні орієнтації партнерів по міжкультурній комунікації, культурно-національні особливості їхньої поведінки, а також знання про існуючі причини непорозуміння [там само, с. 87]. *Праксеологічний* компонент компетентності, за словами дослідниці, включає в себе сукупність міжкультурних вмінь: вміння орієнтуватися в феноменах іншого способу життя, іншій ієрархії цінностей, співвідносити свою власну й іншу культури, визначати причини порушення міжкультурної комунікації й ефективно усувати непорозуміння й конфліктні ситуації [там само, с. 88-89]. *Аксіологічний* – дозволяє співвіднести існуючу реальність з поглядами, уявленнями, ідеалами особистості й визначає систему цінностей, норм, принципів, установок і їх функціонування в інших, культурних умовах. Формування міжкультурної компетентності у студентів вчена пов'язує із розвитком ціннісних орієнтацій.

Заслуговує на увагу думка дослідниці Г. Дегтярьової, яка “міжкультурну компетентність” розуміє в якості “стратегічних навичок” поведінки й спілкування в ситуації міжкультурного діалогу, що “дозволяють розглядати ситуативно зумовлені елементи комунікації та їх значення з різних культурних перспектив” [2, с. 15]. До складу міжкультурної компетенції дослідниця включає п'ять компетенцій [там само, с. 15]: *індивідуальна* – духовно-особистісні якості індивіда, що визначають його ціннісні орієнтації й мотиви; *комунікативна* – знання необхідних методів, технік комунікації та вміння вести діалог; *прагматична* – навички соціалізації особистості, що дозволяють їй ефективно взаємодіяти в команді; *професійна* – специфічні знання та вміння, набуті індивідом в процесі навчання та професійній діяльності; *інтелектуально-стратегічна* – внутрішній потенціал інтелекту індивіда, що обумовлює його здатність до ефективної організації дій. Проявом інтелектуально-стратегічної компетенції є, за словами дослідниці, нелінійна форма мислення. Нелінійність мислення виявляється в тому, що комуніканти будують свої відносини, не керуючись певними очікуваннями [там само, с. 18]. Досвід, що накопичується, дозволяє коригувати очікування, а головне – позитивний настрій, готовність до співпраці.

За Д. Мацумото, міжкультурно-комунікативна компетентність – здатність здійснювати ефективну комунікацію в міжкультурному контексті [8]. Нам близька позиція вченого стосовно того, що знання та навички є необхідними компонентами компетентності, але їх недостатньо для ефективної міжкультурної комунікації, тому вони повинні поєднуватися з гнучкістю мислення та інтерпретацій, відкритістю, мотивацією здійснювати ефективну комунікацію [там само].

В. Гудікунст пропонує трьохкомпонентну модель міжкультурної компетентності: *мотиваційні чинники, фактори знань і фактори навичок*. *Мотиваційні чинники* включають потреби учасників інтеракції, їхнє взаємне притягання, відкритість особистості для нової інформації та тощо. *Фактори знань* – очікування, загальні інформаційні мережі, уявлення про різні точки зору, знання про існування альтернативних інтерпретацій, знання подібностей і відмінностей. *Фактори навичок* – здатність до емпатії, вміння адаптувати комунікацію, бути толерантним до багатозначності, змінювати поведінку і збирати нову потрібну інформацію. Ці фактори, за Гудікунстом, впливають на рівень тривожності або стресу, який відчують учасники комунікації, а також на ступінь невизначеності в тій чи іншій ситуації [18].

Психолог В. Нароліна, досліджуючи міжкультурну комунікативну компетентність, розглядає її в якості нового *психологічного новоутворення* вищого порядку, функціонування якого робить можливим міжкультурне спілкування професійно-ділового, соціокультурного й особистісного характеру. Вчена зауважує, що міжкультурна комунікативна компетентність функціонує лише в умовах міжкультурної комунікації, де комунікативна компетентність сама по собі не забезпечує її повноцінності та ефективності, оскільки комуніканти не володіють знаннями культурних правил та техніками їх використання, а також культурними категоріями [9].

Українська дослідниця О. Зеліковська визначає міжкультурну компетентність як сукупність знань, умінь і навичок, за допомогою яких випускники вищих економічних навчальних закладів здатні успішно спілкуватися з діловими іноземними партнерами як на буденному, так і професійному рівнях [4]. До структури МКК вона включає такі показники: *предметно-професійний, соціолінгвістичний, соціокультурний і афектний*. *Професійний* компонент – володіння

системою національної специфіки знань і вмінь в професійній сфері, знання особливостей міжкультурного професійно-ділового спілкування й тощо. *Соціокультурний компонент* поділяється на три групи: культурно-специфічні знання (знання соціокультурного контексту, національного характеру, психології, менталітету, етикету, традицій, правил мовної і немовної поведінки і т.д.); стратегічні вміння (вміння пояснювати непорозуміння й запобігати їх, адекватно використовувати комунікативні стратегії і т. д.), компаративні вміння (вміння орієнтуватися у феноменах іншого способу життя, порівнювати їх з власною культурою). *Соціолінгвістичний компонент* – соціолінгвістичні знання (знання мовних одиниць з національно-культурною семантикою, лексичних і стилістичних засобів та тощо); комунікативні уміння (володіння комунікативною стратегією). *Афектний компонент* – особистісні якості і характеристики (емпатія, толерантність, рефлексія, здібність до подолання стресу та тощо)[4].

Отже, аналіз робіт, присвячених міжкультурній компетентності, дозволив виявити деякі загальні характеристики щодо досліджуваного феномену, а саме як: інтегративної властивості (Н. Янкіна, І. Переходько, О. Садохін), стратегічних навичок (Г. Дегтярьова), готовності й здатності здійснювати ефективну комунікацію (Девід Мацумото, О. Фролова), психологічного новоутворення (В. Нароліна), сукупності знань, умінь і навичок (О. Зеліковська). Вчені-лінгвісти (С. Тер-Мінасова, **О. Леонтович**) вважають, що формування міжкультурної компетентності здійснюється здебільшого на матеріалі іноземної мови, тому акцентують увагу на мовних і комунікативних стратегіях і тактиках; Г. Дегтярьова – зосереджується на внутрішньому потенціалі інтелекту індивіда та виокремлює особливу компоненту – нелінійну форму мислення; психолог В. Нароліна розглядає міжкультурну компетентність як явище психологічної сфери особистості; Н. Янкіна, І. Переходько, І. Плужнік, О. Садохін – віддають перевагу ціннісному компонентові, але розглядають його все ж як один із складових структури зазначеного феномену.

У контексті нашого дослідження ми виходимо з того, що формування міжкультурної компетентності у студентів слід розглядати як цілісний процес формування у них певної системи цінностей. Спираючись на вищезазначене та зіставляючи й осмислюючи існуючі точки зору щодо досліджуваного феномену, ми розглядаємо міжкультурну компетентність іноземного студента

університету в аспекті аксіологічного підходу як інтегративну властивість особистості, що характеризується сукупністю знань про цінності культур, міжкультурних вмінь та адекватних поведінкових стратегій, які дозволять вільно орієнтуватися в міжкультурному просторі університету на засадах діалогу культур та цінностей. Вважаємо доцільним включити до складу міжкультурної компетентності такі компоненти: ціннісно-когнітивний, ціннісно-мотиваційно-афективний та ціннісно-діяльнісний.

➤ Ціннісно-когнітивний – знання національної культури, цінностей, ціннісних орієнтацій партнерів по комунікації, стилів їхньої поведінки, національно-психологічних особливостей, правил вербального та невербального спілкування, мовних одиниць із національно-культурною семантикою, менталітету, правових та соціальних норм, етикету, традицій, компаративні знання (вміння порівнювати здобутки різних культур із власною культурою, вбачати сильні та відмінні характеристики стилів життя).

➤ Ціннісно-мотиваційно-афективний – потреба й готовність до міжкультурної комунікації, інтерес до цінностей іншої культури, потреба у самовдосконаленні, збагаченні ціннісного потенціалу, усвідомлення культурної ідентичності, толерантності й емпатії, вміння створювати позитивний мікроклімат спілкування, адаптивність (вміння пристосовуватися до мінливих соціально-культурних умов), здатність контролювати емоції, стійкість до фрустрацій, рефлексія (здатність до самоаналізу), гнучкість мислення, конгруентність (гармонійний, узгоджений стан особистості, що відзначається щирістю в почуттях та їхніх проявах, впевненістю у собі, здатністю створювати довірливі стосунки з представниками різних культур), налаштованість на позитивне сприйняття “інакового” образу думок та “інакової” поведінки.

➤ Ціннісно-діяльнісний – зорієнтованість у феноменах іншого способу життя, іншій ієрархії цінностей, вміння правильно обирати стратегію поведінки згідно з нормами і цінностями іншої країни, встановлювати діалог на основі толерантності, емпатії, взаємоповаги з представниками різних культур, усувати непорозуміння й конфліктні ситуації, володіння культурою вербального та невербального спілкування, володіння соціальною мобільністю, що виражається у здатності швидко й адекватно модифікувати свою поведінку при

виникненні нових обставин в ході міжкультурної комунікації, вміння продукувати та репродукувати аутентичні тексти ціннісно-культурної семантики, будувати власний дискурс соціально-культурного характеру.

Ми визначили функції міжкультурної компетентності на аксіологічних засадах, що мають довести її “рентабельність”:

➤ *сенсоутворювальна* – надає смислі значущість речам навколишнього світу та спрямовує діяльність особистості завдяки тому, що цінності є її змістоформуючим центром;

➤ *діалогова* - сприяє діалогу культур та цінностей;

➤ *мотиваційна* – стимулює розвиток потреб та інтересів до здійснення комунікації з представниками інших культур;

➤ *орієнтаційна* – дозволяє адекватно оцінювати предмети й явища життя та орієнтуватися в полікультурному просторі університету;

➤ *адаптивна* – виступає адаптивним механізмом до нової освітньо-педагогічної системи, мови спілкування, природньо-кліматичних умов, національно-культурного середовища;

➤ *компаративна* – надає можливість студенту порівнювати явища культури; вибирати стратегії поведінки й діяльності в ситуаціях комунікації, адекватно сприймати інші типи поведінки; толерантно відноситись до інших альтернативних позицій;

➤ *цілепокладання* – активізує цілі, формує зміст життя людини;

➤ *регулятивна* – регулює життєдіяльність людей і суспільства через норми і цінності;

➤ *комунікативна* – полягає в умінні застосовувати різні варіанти комунікативних стратегій і тактик;

➤ *інтегративна* – сприяє об’єднанню людей у їхній діяльності;

➤ *прогностична* – дозволяє особистості передбачати наслідки своїх дій;

➤ *пізнавальна* – розширює горизонти ціннісної свідомості особистості, збагачує її цілісну картину світу;

➤ *контролююча* – виявляє себе у здатності до рефлексії, контролю емоцій, стійкості до фрустрацій;

➤ *креативна* – спрямовує розвиток творчих здібностей студентів, сприяє самореалізації у різних сферах діяльності.

➤

Таким чином, дослідивши феномен “міжкультурної компетентності” в працях українських і зарубіжних науковців, ми дійшли висновку про те, що потреба в міжкультурній компетентності обумовлена глобалізацією сучасного світу, а також потребами педагогічної науки в пошуках ціннісних орієнтирів і нового світогляду, необхідністю набуття компетенцій, що забезпечують виживання у новому світовому просторі.

Література

1. Бех І. Д. Теоретико-прикладний сенс компетентнісного підходу в педагогіці / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 2010. – № 2. – с. 26-31.
2. Дегтярева Г.А. Нелинейное мышление как основа межкультурной компетентности: автор. дис ... канд. культурологии: спец. 24.00.01 – теория и история культуры / Г. А. Дегтярева. – Саратов, 2006. – 20 с.
3. Димитриева В.Н. Рефлексия как фактор становления ценностного потенциала личности в образовательном процессе: теоретико-методологические основания / В.Н. Димитриева // *Вестник Тюменского государственного университета*. – 2011. – № 9. – С. 152-159.
4. Зеліковська О.О. Сутність та структура міжкультурної компетенції студентів вищих економічних навчальних закладів / О. О. Зеліковська // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія "Педагогіка і психологія". – № 2 (24). – 2010. – С. 213-216.
5. Клепко С. Ф. Філософія освіти в європейському контексті / С. Ф. Клепко. – Полтава: ПОППО, 2006. – 328 с.
6. Леонтович О.А. Россия и США: Введение в межкультурную коммуникацию: [Учеб. пособие] / О.А. Леонтович. – Волгоград: Перемена, 2003. – С.50.
7. Луговий В. Європейська концепція компетентнісного підходу у вищій школі та проблеми її реалізації в Україні / В. Луговий // Педагогіка та психологія. – 2009. – №2. – С. 13-26.
8. Мацумото Д. Психология и культура / Дэвид Мацумото. – СПб.: Питер, 2003. – 718 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/Mats/index.php
9. Наролина В.И. Межкультурная коммуникативная компетентность как интегративная способность межкультурного общения специалиста / В.И. Наролина // Электронный журнал «Психологическая наука и образование». – 2010. – № 2. – С. 1-13. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.psyedu.ru / ISSN: 2074-5885 / E-mail: box@psyedu.ru
10. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>

11. Переходько И. В. Формирование межкультурной компетентности студентов-лингвистов: дис...канд. пед. наук: спец. 13.00.08 – теория и методика профессионального образования / Ирина Валерьевна Переходько. – Оренбург, 2005. – 207 с.
12. Плужник И.Л. Формирование межкультурной коммуникативной компетенции студентов гуманитарного профиля в процессе профессиональной подготовки: дис... д-ра пед. наук: спец. 13.00.01– общая педагогика, история педагогики и образования / Ирина Ленаровна Плужник. – Тюмень, 2003.– 335 с.
13. Садохин А.П. Межкультурная компетентность: понятие, структура, пути формирования / А.П. Садохин // Журнал социологии и социальной антропологии. – 2007. – № 1. – С. 125- 139.
14. Сэв Л. Марксизм и теория личности / Л. Сэв. – М.: Прогресс, 1972. – 582 с.
15. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация / С. Г. Тер-Минасова. – М.: Слово, 2000. – 624 с.
16. Фролова О. А. Формирование межкультурной компетенции студентов высших учебных заведений экономического профиля в современных условиях: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 – общая педагогика, история педагогики и образования / О. А. Фролова. – М., 2002. – 297 с.
17. Янкина Н. В. Формирование межкультурной компетентности студента университета: дис... д - ра пед. наук: спец. 13.00.08 – теория и методика профессионального образования / Наталья Владиславовна Янкина. – Оренбург, 2006.– 360 с.
18. Gudykunst W. Communication with strangers: An approach to intercultural communication / W. Gudykunst, Y. Y. Kim. – Boston : McGrawHill, 1997. – 112 p.
19. Kim Y. Intercultural Communication Competence: A Systems-Theoretic View. / Y. Kim // Cross- cultural Interpersonal Communication. – Newsbury Park: Sage, 1991 – P. 259-275.

СУЩНОСТЬ И СТРУКТУРА МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ В КОНТЕКСТЕ ПОДХОДА АКСИОЛОГИИ

И. О. Сафонова

В статье представлено новое осмысление компетентностного подхода в современном образовании, проведен анализ существующих точек зрения ученых на предмет исследования сущностных и структурных компонентов межкультурной компетентности, а также определены составляющие межкультурной компетентности в стратах аксиологического подхода.

Ключевые слова: компетентностный подход, межкультурная компетентность, ценность.

ESSENCE AND STRUCTURE OF CROSS-CULTURAL COMPETENCE ARE IN CONTEXT OF APPROACH OF AXIOLOGY**I. O. Safonova**

The article deals with new understanding of the competency approach in modern education, the analysis of existing points of view on the subject of scientific research and the essential structural components of intercultural competence as well as certain components of intercultural competence in aspects of axiological approach.

Keywords: *competence approach, intercultural competence, value.*

Сафонова І. О. – аспірантка кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ, Україна) Ел. адреса: lolenufenok@mail.ru

Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент Антоненко Т. Л.

УДК 378.091.12:159.942:[159.944.4]

РОЛЬ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ СТІЙКОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ ДО ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ**Ю. М. Скорик**

У статті розглядається актуальність розвитку стійкості майбутніх викладачів вищої школи до професійного вигорання. Окреслено основний теоретичний підхід до визначення поняття і структури психофізичного вигорання. Представлено аналіз чинників професійного вигорання викладачів, означено його етапи й основні прояви. Проаналізовано структуру науково-методичного забезпечення у вищих навчальних закладах. Окреслено основні положення побудови навчальної робочої програми та її вплив на процес розвитку стійкості до професійного вигорання. Встановлено зв'язок між принципами модульної системи і напрямками